

tedy jme se prositi: „Mřel jsem hladem na ostrově, umru láskou v tomto místě, jestliže v mé toužebnosti nepřijmeš mne k své milosti. Ale mámť já to doufání, že jest velké slitování, a tou se těším sperancí, že v mé velké pacienci skrz tvé milé panování dojdu dámy milování. Silný jsi ty, silný Amor! Každýt' o tom ví amator a to povídati musí — kdožt' nevěří, dobře zkusí... Nechci říct, co jest byl Samson, vít' svět dobře, co jest byl on: přemáhal všecky silnosti, — přemožen však tvou mocností. Hroznýt' jest byl rek Herkules, přeudatný muž Achilles: avšak ti silní ojáci jsou mohli proti moci? Silný Paris, silný Hektor, Amor však nad nima viktor! Plamen mohou uhasiti — kdo muž lásku zastaviti?... Silnýt' jest ten živel oheň, silnější jest láska plamen!“ Amor však nevěděl jiné odpovědi, než aby zamilovaný kavalír prosil o vyslyšení svou dámu samu. Poněvadž pak Lypiron byl přesvědčen, že bez pomoci Amorovy nepochodí, znova si zoufal. Ale srdce jej opět utěšuje, a Lypiron se tedy rozhodne, že se půjde ucházet sám.

Tu se zjeví Diffidentia neboli Nevěra, ukazujíc příklady ze života, kterak mysl žen je falešná a jak vždy dává přednost „lepší partii“. Potom se ujme slova Inconstantia neboli Nestálost, dovozujíc, kterak Philomena opustila Pharosa pro Philodama, Philodama zase nechala pro Mnesterona atd., až z toho byly samé souboje, a nakonec nestálá milenka, mučena jsouc výčitkami svědomí nad tolika mrtvolami, sama si vzala život. Lypiron se tedy zase chce usmrtiti a znova naříká. Ale zjeví se Audacia neboli Smělost, a povzbuzuje ho, aby zemřel hrdinsky, bez nářku, jak muži přísluší. Než opět zadrží mu meč Pobožnost a Uprímnost, opačnými příklady dodávajíc mu myslí a radíce, aby se o pomoc obrátil k Venuši. Když pak Trpělivost se za něj přimluvila u Venuše, bohyně lásky vyšle Kupida, aby podle adresy, kterou mu dá Lypiron, vyvolenou dámu mírně ranil do srdce. A vroucími díky Venuši i podstatnou nadějí, že mu ta „mírná“ rána dámu nakloní, jakož i slibem, že, vyslyší-li ho, novým zpěvem bez konce bude lásku vychvalovati, smutný, nebo nyní vlastně již veselý kavalero saphickou písni skladbu svou končí.

Jak vidíme, Rosa, veršovec v paruce z doby Ludvíka XIV., nebyl poeta vyvolený. Ale mezi slepci jednooký králem. „Discursus Lypirona“, třeba tehdy netištěný, je vlastně jediný původní veršovaný plod náš z druhé poloviny věku XVII. v rozměru poněkud větším, a v tom je jeho význam. Zajímavý je nadto také tím, že v něm Rosa ještě nepurifikuje — skladba se hemží „galantní“ terminologií cizí.

OBSAH

HLAVA PRVNÍ — *Počátky české literatury pod panstvím latiny*

	Strany
1. Stopy staropohanské: bájeslovné trosky; pověsti národní. Křesťanství východní a západní: jejich styk a spor; zánik byzantské kultury u nás a vítězství osvěty římské. Panonská legenda o sv. Václavu. Píseň svatovojtěšská. Zlomky hlaholské. Evangelium Sázavské. Listiny zakládací	9—16
2. První kronikáři: Kosmas a jeho pokračovatelé. Glosy: Nekrolog podlažický; Mater verborum; Túlec sv. Bonaventury; zápisník Alberta Bohema; přípisky svatojiřské; Cisiojan. Žaltáře. Písně duchovní: svatováclavská a j.	16—22

HLAVA DRUHÁ — *Rytířská romantika a reakce satiricko-didaktická*

1. Nový literární vkus. Mezinárodní styky v křižáckých válkách a styky s východem. Německá poesie v Čechách. Legendy a duchovní romány: Pasionál; zlomky legendové skupiny nejstarší (o Panně Marii, o umučení Páně, o dvanácti apoštolích, o seslání sv. Ducha, o Pilátovi, o Jidáši atd.); legenda o sv. Kateřině, sv. Dorotě, o desíti tisících rytířů a j.; o sv. Prokopu, o Ježíšově mládí; život Adamův, Josef Egyptský, Assenet, Barlaam a Josafat	23—30
2. Rytířský epos a román. Alexandreis veršem i prosou; Historie trojanská; Apollon, král tyrský, Štilfríd a Brunčvík, Růžová zahrada, Laurin, Arnošt. Tristram, Tandariuš. Písně lyrické	30—37

3. Didaktika, satira, alegorie. Reakce proti cizotě. Dalimil. Kniha rožmberská. Kulturní a literární vlivy Karla IV. Literatura právnická jeho doby: Majestas Carolina, Řád práva zemského, Řád korunování krále českého. Kronikáři: kanovník František, Beneš Krabice z Weitmile, Marignola, Přibík Pulkava z Radenína. Karlova autobiografie. Slovníky: oba Bohemáře, slovník Prešpurský a Rajhradský, Nomenclator, slovník Klementinský, Mammotrekty, Sequentionarius. Písemnictví bohoslovné: Karlova legenda o sv. Václavu a kázání; Život Krista Pána; sborníky: Rukopis Hradecký, Sebrání legend a písní, Modlitby. Církevní zpěv, nové písně kostelní. Středověké drama: velikonoční ‚slavnosti‘, velikonoční ‚hry‘, hry ‚pašijové‘; Mastičkář, O Kristově zmrtvýchvstání, zlomek Drkolenský; Pláče P. Marie. Catonova Disticha moralia, Desatero přikázání božích, Satiry o řemeslnících, Gesta Romanorum, Svár vody s vínem. Podkoní a žák, latinskočeská poesie vagantská. Spor duše s tělem, Tkadleček. Zvířecká báj, bajky a sněmy zvířat; Ezop; Smil Flaška z Pardubic a jeho Nová Rada. Ondřej z Dubé a jeho Výklad na právo země české . . . . .

38—60

4. Předchůdcové Štítného: Konrád Waldhauser, Milíč z Kroměříže, Matěj z Janova. Mystická literatura předštítnenská: List s nebe seslaný; Alberta Velikého Ráj duše, Bonaventurův Požár lásky, bosák David atd. — Tóma z Štítného: život; spisy původní: Knížky šestery o obecných věcech křesťanských, Řeči besední, Řeči nedělní a sváteční; překlady ze sv. Augustina, bosáka Davida, Zjevení sv. Brigitty; jeho názor a ráz i postavení v českém písemnictví . . . . .

60—75

HLAVA TŘETÍ — *Husitství, humanismus, bratrství*

1. Vrchol vnější moci církevní, plenitudo potestatis: Augustinus Triumphus, Alvaro Pelayo. Vnitřní úpadek. Opravná reakce západoevropská v sektách i na univerzitách. Petr Valdo, Valdenští v Čechách. Protipapežská polemika university pařížské: Aegidius z Říma, Jan z Paříže, Michal z Ceseny, Marsiglio z Padovy, Vilém Occam, Petr d'Ailli, Jindřich z Langensteinu; Matěj

z Janova. Polemika university oxfordské: Jan Wiclif.
Polemika university pražské: Jeronym, Hus . . . . . 76—94

2. Husova studia, působení universitní, kazatelství v kapli Betlemské, duchovní řeči synodální. De sanguine Christi a De corpore Christi in sacramento altaris, 1401. Arcibiskupovo nepřátelství a přízeň královská, dekret Kutnohorský 1409. Orthographia bohemica, písně církevní; první české traktáty, zejména O brání odmrťi a Výklad písniček Šalomounových. Píseň o Pravdě. Současné opravné hnutí na západě: Jan Gerson, Mikuláš de Clémanges, Ondřej z Randufu. Dětrich z Nieheimu. Spálení knih Wiclifových v Praze a Husova obrana; klatba církevní. Bible šafhausská. Dcerka, Výklad víry, desatera, páteře. Nová klatba; odchod z Prahy. Pobyt na Kozím hrádku a na Krakovci: O šesti bludích; De ecclesia, O svatokupectví, Postilla, Knížky proti knězi kuchmistrovi. Hus na všeobecném církevním sněmu v Kostnici: listy, psané ze žaláře, trojí výslech a hájení, odsouzení a upálení. Poměr Husův k Wiclifovi; význam jeho v literatuře české . . . . . 94—126

3. Účinek soudu kostnického v národě. Jeronym Pražský. Hnutí husitské. Chiliasmus. Praha a Tábor, seskupení stran. Popěvky satirické a polemika veršem, husitská i katolická. Čtyři pražské artikule. Kališníci horliví: Jakúbek ze Stříbra, Petr Payne, Vavřinec z Březové. Kališníci mírní: Křišťan z Prachatic, Prokop z Plzně, Petr z Mladenovic, Šimon z Tišnova, Jan z Příbramě. Sirotci: Němec, Jan Želivský, Vilém, Žižka. Táboři krajní: Martin Húska, Petr Kániš; Adamité: Jan Čapek, Václav Koranda starší, Zikmund Řepanský; Táboři vlastní: Mikuláš z Pelhřimova, Jan Němec z Žatce. Prokop Holý. Rozvoj hnutí husitského v Čechách, v Polsku, na Slovensku, v Němcích . . . . . 127—177

4. Husitská teorie a praxe: úspěchy národní, výsledky náboženské a sociální. Protihusitská reakce Petra Chelčického. Styky a snahy Chelčického reformátora v Praze a návrat na venek. Replika proti Mikuláši z Pelhřimova, O trojím lidu řeč; Postilla a její vztah k wiclifismu i valdenství, traktáty jí příbuzné; Sieť viery a traktáty jí blízké; Replika proti Rokycanovi a traktáty i listy s ní

souvisící; O rotách českých spis ztracený. Rokycana a jeho Postilla. Chelčický a Rokycana zakladatelé Jednoty českých bratří. Chelčický myslitel a spisovatel . . . . 177—216

5. Reakce římská. Vláda Jiříka Poděbradského. Literární strana státní: Ctibor Tovačovský z Cimburka a jeho Hádání Pravdy a Lži i Kniha tovačovská, Václav Koranda mladší, Miřinský, Rokycana. Strana katolická: Žídek, Hilarius Litoměřický, Jošt z Rožmberka a j. Bible. Oživené snahy odborné: dějepisné, lékařské, přírodní a j. Cestopisy. Obnovená stará romantika a didaktika, přepis skladeb starších; Májový sen; Rada zvířat. Verše historické. Zbytky drobné lyriky lidové i umělé . . . . 216—306

6. Humanismus a Bratrství. Renaissance italská; Petrarca a jeho epochální význam. Počátky humanismu v Čechách za Karla IV. a za Zikmunda i Jiřího; Eneáš Silvius a jeho druhové; Jan z Rabšteina ml. a jeho Dialog. Květ humanismu za Jagielovců: Bohuslav Hasišteinský z Lobkovic, jeho život a spisy. Počátky Českých bratří; Rokycana, br. Řehoř Krajčí, první osada kunwaldská, pronásledování za Jiřího, Řehořovy obrany; Řehoř organisátor Jednoty bratrské. Mravní stanovisko Řehořova Bratrství a Bohuslavova humanismu . . . . . 307—332

7. Viktorin Kornel ze Všehrd, zakladatel humanismu českého; jeho překlady; Knihy devatery. Jan Šlechta ze Všehrd. Styky s cizími humanisty. Řehoř Hrubý z Jelení a syn jeho Zikmund. Václav Písecký. Mikuláš Konáč z Hodíšťkova a činnost jeho překladatelská a vydavatelská; Hořekování Spravedlivosti; Judyth . . . . . 332—373

8. Luther a Čechové, vliv jeho nauky u nás. Přivrženci luterství: br. Matěj Paustenník; Burian Sobek z Kornic, Jan Miruše, Mikuláš Černobýl, Pavel Severin z Kapí Hory; Bartoš Písař. Protivníci nových proudů: bosák Jan Vodňanský; Bohuslav Bílejovský a Martin Kuthen ze Šprinsberka; br. Lukáš Pražský. Br. Johannes Augusta a br. Jakub Bílek . . . . . 373—409

9. Jan Blahoslav. O původu Jednoty a řádu v ní. Blahoslavova posláni diplomatická. Flacius Illyricus. Kancionál Šamotulský. Překlad Nového zákona. Filippika

proti misomusům. Spisky o poměru Jednoty k luteránům. Grammatika česká a Příklad k ní. Musica. Ctnosti kazatelů, Vady kazatelů . . . . . 409—434

10. Nová latinská škola humanistická: mecenáš Jan starší Hodějovský z Hodějova, Matouš Kolín a jeho družina. Humanisté čeští: Sixt z Ottersdorfa, Zikmund z Puchova, Pavel Vorličný, m. Bričí z Licka, dr. Tadeáš Hájek z Hájku a jeho předchůdcové m. Jan Černý a m. Mikuláš Šúd z Semanína. . . . . 434—457

11. Protiváha humanistické učenosti v stilistech prostonárodních. Jan Češka, Jan Popel z Lobkovic, Oldřich Prefát z Vlkanova. Václav Hájek z Libočan a Tomáš Bavorovský, počátky katolické literární reakce předjesuitské. Vavřinec Leander Rvačovský z Rvačova. . . . . 457—476

HLAVA ČTVRTÁ — *Věk „zlatý“*

1. Řád jezuitský v Čechách. Václav Šturm a slovesný boj jeho proti Bratřím. Lukáš Laetus; Sylvius Uberýn; Václav Brosius (Vitolid Poskok). Baltazar Hostounský, Adam z Vnoře, Jiří Barthold z Praitenberka . . . . . 477—496

2. Daniel Adam z Veleslavína a Jiří Melantrich: knihy nábožné, „Kalendář historický“, „Kroniky dvě o založení země České“ (Eneáš Silvius, Prokop Lupáč a Martin Kuthen), „Politia historica“, slovníky; Jan Kocín; Adam Huber, Matouš Hozius, Václav Plácel, Pavel Kristián Klatovský (Koldín) . . . . . 497—516

3. Bartoloměj Paprocký z Hlohol a z Paprocké Vůle. Václav Březan (Břežan) . . . . . 516—522

4. Václav Vratislav z Mitrovic a Krištof Harant z Polžic. 522—539

5. Nathanael Vodňanský, „Theatrum mundi minoris, Široký plac aneb zrcadlo světa“; Václav Porcius Vodňanský, „Město duchovní“ . . . . . 539—546

6. Matouš Konečný, „Theatrum divinum, Divadlo Boží“. 547—555

7. Havel Žalanský, ‚Spisové o mučedlnících českých‘; Mikuláš Dačický, Paměti, ‚Prostopravda‘. Šimon Lomnický z Budče. Jiřík Závěta ze Závětic . . . . . 556—569
8. Karel starší z Žerotína, ‚Apologia neb obrana‘; spisy historické; dopisy . . . . . 569—579
9. Jazykozpyt: Matouš Benešovský . . . . . 580—585
10. Václav Budovec z Budova; jeho ‚Anti-Alkorán‘ . . . 585—593

HLAVA PÁTÁ — *Protireformační literatura pobělohorská*

1. Ráz doby. František z Rozdražova, Samuel Greifenfels z Pilsenburka; Jiří Plachý (Ferus); Tomáš Ignác Placalius; Albert Chanovský . . . . . 594—609
2. Vilém hrabě Slavata: ‚Historické spisování‘; ‚Informací neboližto pravdivá zpráva proti spisu Hendricha Matesa hraběte z Turnu‘ . . . . . 609—616

HLAVA ŠESTÁ — *Vystěhovalci na severozápadě a na jihovýchodě*

1. Jan Cyrillus; Pavel Fabricius; Adam Hartmann, ‚Historia o těžkých protivenstvích církve české‘ . . . . . 617—621
2. Jan Rosacius Hořovský, ‚Vysvětlení prosté biblí malé‘, ‚Pobožný začátek sjezdu JMstí pánů třech sjednocených stavův‘, ‚Korunka neuvadlá‘. Jiří Dikast (Dicastus), ‚Modlitby‘, ‚Postilly‘. Vít Jakeš Přerovský, ‚Obrana kalicha sv.‘, ‚Prognosticon‘, ‚Exilium sanctorum‘. Viktorin Vrbenský (Verbenius), ‚Konfessí česká‘; jeho polemika s dr. Matyášem Borboniem z Borbenhaynu . . . . . 621—625
3. Krištof Megander, ‚D. Mattyáše Hoë Evangelická Ruční Knížka‘, ‚Postilla‘. Matěj Janda, Viktorin Facildes. Matěj Krocínovský (Krocín), ‚Harmonia, to jest: Světlé a patrné Zákona božího provedení‘; jeho překlad spisů Jakuba Jacobaea; ‚Carceres Crociniani‘. Jakub Jakobides, Jan Hertvic (Hertvicus), Jiří Galli . . . . . 625—630

4. Samuel Martinius z Dražova, ‚Hussus et Lutherus‘, ‚Historie církví evangelistských českých‘, ‚Pět a třidceti mocných, znamenitých a slušných důvodů‘, ‚Obrana Mr. Samuele Martiniusa z Dražova‘, ‚Induciae Martinianae, aneb Zpráva skrovná a potřebná‘. Pavel Krupský neboli Krupius . . . . . 631—635

5. Pavel Ješín z Bezdězce. Tobiáš Mouřenín, ‚Věk člověka‘, ‚Výstupný syn‘, ‚Historie o sedlském pacholku a o poběhlém židu‘, ‚Potěšitedlné rozjímání‘. Jiřík Keze-lius Bydžovský. Václav Nosidlo z Geblic. Jan Ctibor Kbělský, ‚Kancionál‘, ‚Každodenní pobožná postilla‘. Sixt Palma Močidlanský . . . . . 636—641

6. Pavel Skála (Skala) ze Zhoře, ‚Chronologie církevní‘, ‚Historie církevní‘. Pavel Stránský ze Zapské Stránky, ‚Respublica Bohemiae (Respublica Bojema)‘. Ondřej z Habernfeldu, ‚Hierosolyma resoluta‘, ‚Bellum Bohemicum‘ . . . . . 641—653

7. Vliv české reformace na Slovensko. Jan Silván (Joannes Silvanus). Jiří Třanovský (Tranoscius), ‚Cithara sanctorum‘. Daniel Horčička (Sinapius), ‚Neo-forum latino-slavonicum, Nový trh latinsko-slovenský‘. Horčičkovy vzory. Jakub Jacobaeus, ‚Idea mutationum‘, ‚Ecclesiarum evangelico-bohemicarum status modernus‘, ‚Viva gentis Slavicae delineatio‘, ‚Gentis Slavicae Lacrumae‘. Štěpán Pilařík, ‚Currus Jehovae mirabilis‘, ‚Sors Pilarikiana. Los Pilaříka Štěpána‘ . . . . . 653—664

HLAVA SEDMÁ — *Jan Amos Komenský*

1. Jan Amos Komenský: ‚Pokladnice jazyka českého‘, ‚Divadlo veškerenstva věcí‘; ‚Grammaticae facillioris praecepta‘; ‚O andělich‘, ‚Listové do nebe‘; ‚Retuňk duchovní‘, ‚Přemýšlování o dokonalosti křest'anské‘, ‚Nedobytedlný hrad jméno Hospodinovo‘; ‚Žalmy Davidovy‘; ‚Starožitnosti moravské‘, ‚O původu a činech rodu Žerotínských‘, ‚Mapa markrabství Moravského‘ . . . . . 665—674

2. ‚O sirobě‘, ‚Dialogi animae‘: ‚Truchlivý‘. ‚Labyrint světa a Lusthauz srdce‘, ‚Centrum securitatis, Hlubina bezpečnosti‘, ‚Renuntiatio mundi, t. j. Vejhost světu‘ . . . 674—679

3. ‚Janua linguarum reserata, Dveře jazykův otevřené (Brána jazykův)‘, ‚Didaktika, to jest: Umění umělého vyučování‘, ‚Navržení krátké o obnovení škol v království českém‘, ‚Národu českému‘, ‚Didactica Magna‘ . . . 679—696
4. ‚Fysika, Physicae ad lumen divinum reformatae synopsis‘, ‚Informatorium školy mateřské‘, ‚Moudrost starých předkův‘ . . . . . 696—699
5. ‚Faber fortunae‘, ‚Conatum Comenianorum praeludia: Porta sapientiae reserata‘, ‚Pansophiae prodromus‘, ‚Pansophiae diatyposis‘, ‚De rerum humanarum emendatione consultatio catholica‘ (‚Panegersia‘, ‚Panaugia‘) . 699—713

HLAVA OSMÁ — *Nacionalismus u katolických spisovatelů*

1. Dějepisci: Bohuslav Balbín, ‚Epitome rerum Bohemicarum‘, ‚Miscellanea historica regni Bohemiae‘, ‚Dissertatio apologetica pro lingua slavonica, praecipue bohémica‘. Jan Tomáš Pešina z Čechorodu, ‚Prodromus Moravographiae‘, ‚Ucalegon‘, ‚Mars Moraviae‘, ‚Phosphorus septicornis‘, ‚Mars Moravicus‘. Jan František Beckovský, ‚Poselkyně starých příběhův českých‘ . . . . . 714—740
2. Gramatikové a puristé: Matěj Václav Šteyer, jeho překlad bible, ‚Výborně dobrý Způsob, jak se má dobře po Česku psáti neb tisknouti‘ (‚Žáček‘). Jan Drachovský, ‚Grammatica bohémica in quinque libros divisa‘. Jiří Konstanc (Constantius), ‚Lima linguae bohémicae. To jest Brus jazyka českého‘. Václav Rosa, ‚Čechořečnost seu Grammatica linguae bohémicae‘, Slovník. Kašpar Vusín, ‚Dictionarium von Dreien Sprachen‘. Antonín Frozín . . . . . 740—750
3. Lyrikové: Adam Michna z Otradovic, ‚Svatoroční Muzyka‘, ‚Maryánská Muzyka‘; Friedrich Bridel (Bridelius), ‚Jesličky‘; Felix Kadlinský, ‚Zdoro-slaviček‘; Jan Ignác Dlohoveský z Dlouhé Vsi, ‚Zdoro-Slaviček na poli požehnaném‘; Jan Paukar, ‚Pastýřské rozmlouvání o narození Páně‘; Václav Rosa, ‚Discursus Lypirona‘ . . . . 750—756